

УДК 378.046.4

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-1\(190\)-49-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-1(190)-49-53)

Наталія Лосєва

ORCID iD <http://orcid.org/orcid.org/0000-0002-2194-134X>

Віктор Стрельніков

ORCID iD <http://orcid.org/orcid.org/0000-0002-8822-9517>

РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ НА ОСНОВІ ПРОХОДЖЕННЯ КОРОТКОТЕРМІНОВИХ КУРСІВ-ТРЕНІНГІВ

- A** Здійснено викладення результатів досліджень, започаткованих у попередніх публікаціях авторів. Розкрито можливості розвитку готовності педагогічних працівників до самовдосконалення на основі короткотермінових курсів-тренінгів. Розглядається винайдена у власному досвіді система курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі закладів освіти, що допомагає педагогам: заощадити час і кошти, що є важливим в умовах кризи освіти, й удосконалити свою кваліфікацію, не зупиняючи освітній процес. Запропонована програма короткотермінових курсів-тренінгів, яка складається на основі пропозицій замовників – педагогічні працівники можуть вибрати для вивчення й оволодіння сучасні технології навчання – модульні, ігрові, дослідницькі технології тощо.

Ключові слова: підвищення кваліфікації педагогічних працівників; самовдосконалення; короткотермінові курси-тренінги; сучасні технології навчання; технологія інтенсивного навчання

- S** *Loseva Natalia, Strelnikov Viktor. Development of Teachers' Readiness for Self-improvement on the Basis of Short-term Training Courses.*

The paper presents the results of the research initiated in previous publications of the authors. Possibilities of development of readiness of pedagogical workers for self-improvement on the basis of short-term training courses are revealed. A system of advanced training courses for pedagogical staff at an educational institution is considered in their own experience. This system helps educators: to save time and money that is important in an educational crisis; improve your skills without stopping the learning process.

The proposed program of short-term training courses, which is based on the proposals of customers – pedagogical staff can choose to study and master modern technologies of learning – modular, game, research, cooperative training, technology of collaboration in cooperation; health-saving learning technologies; projective education, project method; information technology and intensive e-learning; accelerated learning; technologies of effective pedagogical communication, etc.

The experience of conducting advanced training courses for pedagogical staff on modern teaching technologies is described. Such courses have been conducted in more than 100 educational institutions of Ukraine. The experience is summarized in the handbook «Modern Technologies of Education in Higher Education», which is popular with scholars and practitioners.

Key words: professional development of pedagogical staff; self improvement; short-term training courses; modern training technologies; technology of intensive training

Лосєва Наталія Миколаївна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки, фізичної культури та управління освітою Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)

Loseva Natalia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Physical Education and Management of Education at Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnitsia)

E-mail: natalie.loseva@gmail.com

Стрельніков Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, фізичної культури та управління освітою Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця) та професор кафедри філософії та економіки освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського

Strelnikov Viktor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy, Physical Culture and Education Management of Vasyl Stus Donetsk National University (Vinnitsia) and Professor of the Department of Philosophy and Economics of Education of M.V. Ostrogradsky Poltava Regional Institute of In-Service Teachers Training.

E-mail: strelnikov.poltava@gmail.com

Актуальність проблеми. В умовах кризи сучасної освіти особливо актуальною є необхідність перегляду устояних принципів, змісту, технологій, структури системи післядипломної педагогічної освіти. Вирішення цього завдання безпосередньо пов'язане з виробленням концепції проєктування випереджувальної післядипломної педагогічної освіти, розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності, розробленням технології проєктування основних елементів випереджувальної післядипломної педагогічної освіти як дидактичної системи (мети, змісту, засобів і технологій навчання та навчального середовища), вироблення методики експериментальної перевірки ефективності означеної системи на основі модифікації вимог міжнародних стандартів до післядипломної освіти педагогічних працівників.

Актуальним стає замовлення на високоефективні технології навчання, зокрема, на інтенсивне електронне навчання. Інтенсифікація має відображати основні аспекти дидактичної системи: проєктування, організацію навчальної діяльності, мотивацію і стимулювання навчальної діяльності, контроль. Звідси й проблема готовності педагогічного працівника до підготовки і реалізації проєктів змін у закладі освіти є найгострішою: які б зміни не відбувалися в сучасній освітній сфері, всі вони насамперед пов'язані з особливостями особистості педагога.

Існуюча нині система підвищення кваліфікації педагогічних працівників вимагає значної трансформації. Впливає на неї інтеграція науки, освіти і виробництва. Основними її функціями стають компенсаторна, адаптаційна, коригувальна, розвивальна, інноваційна. Наразі система підвищення кваліфікації педагогічних працівників виконує перші три функції (вони стосуються переважно підготовки і перепідготовки) і менше – розвивальну та інноваційну, які найповніше відповідають підготовці педагогічних працівників до самовдосконалення як у професійному, так і в загальнокультурному плані.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій показує, що інтерес науковців і практиків до підвищення кваліфікації педагогічних працівників визначає нова парадигма – масово-репродуктивні технології викладання замінюються індивідуально-творчими, коли педагог цілеспрямовано готується до самовдосконалення, саморозвитку й самореалізації у професійній діяльності.

У попередніх наукових розвідках, що опубліковані також і в часописі «Імідж сучасного педагога», нами проаналізовано науково-теоретичне підґрунтя проблеми самовдосконалення вчителя, досліджено сутність самовдосконалення (В. Стрельников [6, с. 21–24; 7, с. 5–8]); запропоновано конкретні рекомендації та сценарії позанавчальних заходів, які сприятимуть самовдосконаленню вчителя (Н. Лосєва [4]), сучасні інтерактивні засоби навчання (Н. Лосєва [9]); різноманітні методики навчання та ігрові технології, які вчитель застосує для посилення мотивації вивчення навчального предмету (Н. Лосєва [10]); самореалізація викладача вищого нав-

чального закладу і дистанційне навчання (Н. Буркіна, Л. Ігнатова, Н. Лосєва [1; 5]).

Якості системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників з метою самовдосконалення їхніх професійних компетенцій присвячена низка праць Л. Лебедик [2; 3].

Про застосування персонал-курсів підвищення кваліфікації вчителів у регіональній освітній системі засвідчує Н. Білик. Вона вважає, що такі курси є механізмом розвитку професійної компетентності вчителів, що включає настановний, діяльнісний і аналітичний етапи, які утворюють взаємозв'язаний логічний ланцюжок від аналізу педагогічної діяльності на шкільному рівні до бажаного образу вчителя на рівні регіону, до власних результатів. Підкреслює, що це шлях самопроєктування розвитку фахівця в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників регіону, а також організований процес із визначеною гнучко заданою послідовністю, і як результат – образ педагога, до якого він прагне [8].

Як бачимо з аналізу наукових праць, важливою стає наукова апробація ефективних форм підвищення кваліфікації з метою розвитку готовності вчителів до самовдосконалення.

Виділення невирішених раніше частин означеної проблеми. Оскільки сучасне освітнє законодавство, зокрема постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, вимагає, щоб щороку кожен педагогічний працівник проходив 30-годинне навчання, пропонуємо ефективну стратегію розвитку їхньої готовності до самовдосконалення через проходження короткотермінових курсів-тренінгів.

Метою статті є розгляд винайденої у власному досвіді системи курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі закладу освіти, яка характеризується суттєвими перевагами: складається на основі пропозицій замовників і пропонує до вибору педагогічним працівникам кращі технології навчання, які є в Україні і світі; допомагає педагогам заощадити час і кошти, що є важливим в умовах кризи освіти; на основі програм короткотермінових курсів-тренінгів удосконалює кваліфікацію і готовність до самовдосконалення педагогів, не зупиняючи навчальний процес.

Викладення основного матеріалу. Курси-тренінги проведені авторами у понад 100 закладах освіти України, переважно за тематикою сучасних технологій навчання і методик викладання дисциплін. Власне пропонується високоякісний продукт – дидактична система, яка, на основі науково обґрунтованих технологій навчання, сприяє появі сучасного конкурентного педагогічного працівника нової якості й продуктивності, здатного до постійного самовдосконалення.

Важливо, що, згідно з Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, педагоги самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єкта з надання освітніх послуг з підви-

щення кваліфікації (п. 7), у тому числі й у фізичної особи (п. 9), а результати такої форми підвищення кваліфікації визнаються рішенням педагогічної (вченої) ради відповідного закладу освіти (п. 24). Короткотермінові курси-тренінги передбачені для педагогічних працівників усіх закладів освіти – дошкільної, середньої, позашкільної, професійно-технічної, фахової передвищої.

Перевагами таких курсів є: урахування програмою курсів замовлень педагогічних працівників щодо їхнього змісту (робиться запис у сертифікаті про підвищення кваліфікації з технологій навчання і методик дисциплін, які ними викладаються, адже навчання йде на цьому матеріалі); курси суттєво економлять час і кошти (навчання на базі певного закладу освіти передбачає, що деякі кошти, виділені державою на підвищення кваліфікації педагогічних працівників, згідно з кошторисом курсів, залишаться на рахунку цього закладу освіти – витрати на освітлення, опалення, прибирання, друкування роздаткових матеріалів тощо); у закладі освіти одночасно запровадяться сучасні технології навчання, педагоги відразу відчують зміни у власному педагогічному світосприйманні і результатах роботи; курси «запускають програму» вдосконалення педагогів у викладанні власної навчальної дисципліни, яка є ефективнішою, ніж попередні роки самоосвіти й організованого підвищення кваліфікації разом взяті; вдосконалюється кваліфікація педагогічних працівників, не зупиняючи навчальний процес (навчання на курсах відбувається, переважно, у другій половині дня чи у канікулярний час); дає змогу підготуватися до перевірок (у т. ч. ЗНО для педагогічних працівників), робить заклад освіти конкурентним; забезпечуються умови для особистісного розвитку суб'єктів навчання (зокрема, педагогічного працівника й учня чи студента).

Найбільше виїзних курсів підвищення кваліфікації було проведено, починаючи з січня 2013 та у 2013/2014 н. р. За цей час авторами цієї статті проведено курси підвищення кваліфікації викладачів, зокрема: з 9 по 16 січня 2013 р. на базі Політехнічного коледжу ДВНЗ «Криворізький національний університет» з участю викладачів Криворізького коледжу Національного авіаційного університету, Криворізького технікуму Національної Металургійної академії України, Криворізького медичного коледжу, ДВНЗ «Криворізьке обласне музичне училище», ДВНЗ «Криворізький будівельний коледж», Українського політехнічного технікуму та Інгулецького технікуму ДВНЗ «Криворізький національний університет» (71 особа); з 8 по 20 січня на базі Ужгородського навчального центру КНТЕУ (10) та Ужгородського комерційного технікуму (34); з 23 по 27 січня на базі Коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з участю викладачів Чернівецького коледжу дизайну та економіки (33), з 4 по 10 лютого на базі Судномеханічного технікуму Керченського державного морського технологічного університету (64), з 11 по 19

лютого на базі Донецького технікуму промислової автоматики з участю викладачів Донецького індустріально-педагогічного технікуму (63); з 4 по 7 червня на базі Міжрегіонального центру професійної підготовки звільнених у запас військовослужбовців (29); з 8 по 28 червня на базі Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу (29); з 16 по 21 вересня – у Ялтинському торгово-економічному коледжі Київського національного торгово-економічного університету (25); з 7 по 10 жовтня – у Київському авіаційному технікумі (27); з 11 по 14 жовтня – у Вінницькому технічному коледжі (34); з 20 по 27 жовтня – у Житомирському агротехнічному коледжі (66); у листопаді-грудні – у Миколаївському коледжі економіки і бізнесу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (15); з 2 по 10 грудня у Чорноморському державному університеті імені Петра Могили (м. Миколаїв) (38); з 12 по 14 грудня – у Черкаському інституті банківської справи (15); з 20 по 27 грудня – у ДВНЗ «Чернівецький політехнічний коледж» (25); з 2 по 12 лютого 2014 р. – у Коледжі геологорозвідувальних технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка (39); з 13 по 21 лютого – на базі Білгород-Дністровського економіко-правового коледжу (17) з участю 12 викладачів Білгород-Дністровського державного аграрного технікуму та 6 викладачів Білгород-Дністровського медичного училища; з 22 лютого по 2 березня – у Кременчуцькому льотному коледжі Національного авіаційного університету (23 особи) тощо.

У 2014/2015 н. р. було проведено 9 виїзних курсів на базі закладів вищої освіти: з 20 по 26 жовтня – ДВНЗ «Одеський коледж економіки, права та готельно-ресторанного бізнесу» (33 особи); з 27 жовтня по 2 листопада – Новомосковського кооперативного коледжу економіки та права ім. С. В. Литвиненка (26); з 3 по 9 листопада – Верхньодніпровського коледжу Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету (28); з 12 по 19 листопада – Житомирського аграрно-технічного коледжу (64); 19 січня – 2 лютого 2015 р. – Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету державної податкової служби України (м. Ірпінь Київської області) (29); з 11 по 23 лютого – Харківського кооперативного торгово-економічного коледжу (27); з 9 по 13 березня – Херсонського базового медичного коледжу (28); з 14 по 21 квітня – Харківського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі (29); з 22 червня по 12 липня – Ужгородського комерційного технікуму (52).

У 2015/2016 н. р. було проведено 10 виїзних курсів на базі Київського коледжу будівництва, архітектури та дизайну (39 осіб); Київського фінансово-економічного коледжу Національного університету державної податкової служби України (м. Ірпінь Київської області) (18); Харківського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі (25); Інституту державного управління у сфері цивільного

захисту (м. Київ) (9); Новомосковського кооперативного коледжу економіки та права ім. С. В. Литвиненка (24); Рівненського кооперативного економіко-правового коледжу (44); Вижницького коледжу прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка Чернівецької області (24); Херсонського базового медичного коледжу (25); Херсонського базового медичного коледжу, де навчалися 39 осіб: 14 – Херсонського базового медичного коледжу, 14 – Генієського медичного коледжу і 11 викладачів Бериславського медичного коледжу; Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу (12) з участю викладачів Сторожинецького лісного коледжу (11) та Чернівецького політехнічного коледжу (3).

У 2016/2017 н. р. проведено 6 виїзних курсів: двоє з них на базі Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу (з 5 по 16 грудня та з 19 по 30 грудня 2016 р.); по одному на базі Івано-Франківського базового медичного коледжу (з 9 по 20 січня 2017 р.); ДВНЗ «Придніпровський енергобудівний технікум», тепер Дніпровського державного технікуму енергетичних та інформаційних технологій (з 7 по 13 лютого 2017 р. – 45 осіб); Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу (з 19 по 25 лютого 2017 р. – 61); Курахівської філії Дніпровського державного технікуму енергетичних та інформаційних технологій у м. Курахові Мар'їнського району Донецької області (з 6 по 17 березня 2017 р. – 19).

На перших курсах у Тернопільському кооперативному торговельно-економічному коледжі навчалося 67 осіб, на других – 57, з яких 12 осіб господарів, Дубенського медичного коледжу (3 особи), Приватного вищого навчального закладу «Галицький медичний коледж» (2), Чемеровецького медичного коледжу (9), Буцацького коледжу Подільського державного аграрно-технічного університету (7), Кременецького медичного училища імені Арсена Річинського (12), Приватного вищого навчального закладу «Медичний коледж» м. Тернопіль (22); на других курсах підвищили кваліфікацію викладачі ДВНЗ «Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі» (8), Технічного коледжу Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя (1), Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола (10), Заліщицького аграрного коледжу ім. Є. Храпливого Національного університету біоресурсів і природокористування України (2), Зборівського коледжу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (9), Кременецького лісотехнічного коледжу (12), Борщівського агротехнічного коледжу (2), Терехівського вищого училища культури (6), Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського (1). На цих курсах також навчалися керівники й методисти цих закладів освіти.

У 2017/2018 н. р. проведені 10 курсів на базі: Київського коледжу будівництва, архітектури та дизайну (з 18 по 23 вересня 2017 р. – 31 особа); Житомирського аграрно-

технічного коледжу (з 2 по 13 жовтня 2017 р. – 42); Зборівського коледжу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (з 16 по 27 жовтня 2017 р. – 78); Коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з участю викладачів Чернівецького коледжу дизайну та економіки і Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (з 4 по 17 грудня 2017 р. – 53); Дніпровського державного технологічного економічного технікуму (з 18 по 29 грудня 2017 р. – 34); Верхньодніпровського коледжу Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету (з 15 січня по 2 лютого 2018 р. – 30); Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету (з 2 січня по 21 лютого 2018 р. – 36); Політехнічного коледжу ДВНЗ «Криворізький національний університет» (Дніпропетровська область) з участю викладачів Криворізького коледжу Національного авіаційного університету, Криворізького технікуму Національної металургійної академії України, Криворізького медичного коледжу, ДВНЗ «Криворізьке обласне музичне училище», ДВНЗ «Криворізький будівельний коледж», Українського політехнічного технікуму та Ігулецького технікуму ДВНЗ «Криворізький національний університет» (з 12 по 31 березня 2018 р. – 55); ДВНЗ «Чернівецький політехнічний коледж» (з 12 по 22 червня 2018 р. – 26); Коледжу геологорозвідувальних технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка (з 9 по 27 липня 2018 р. – 23).

Популярною тематикою короткотермінових 30-годинних курсів-тренінгів підвищення кваліфікації є «Сучасні технології навчання» та «Методики викладання дисциплін у закладах передвищої освіти» (інші варіанти – Методики викладання дисциплін у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у закладах загальної середньої освіти тощо). У сертифікаті вказані такі модулі: «Модульні, ігрові, дослідницькі технології навчання», «Кооперативне навчання, технології навчання у співробітництві», «Проективна освіта, метод проектів», «Інформаційні технології і дистанційна освіта», «Прискорене навчання», «Інклюзивна освіта» тощо.

На всіх проведених курсах-тренінгах не просто розглядалися сучасні методики і технології вивчення навчальних дисциплін, а засвоювалася система інтенсифікації навчання з допомогою комп'ютера. Дана система «поєднує» цифровий світ електронних комп'ютерних мереж з найдивнішим «комп'ютером» – мозком людини. Навчившись сам, викладач може навчити вихованців учитися по-новому, адже, щоб робити по-іншому, треба вміти це бачити й відчувати. З появою комп'ютера у педагогів з'являються нові (принципово інші!) «інструменти», а система інтенсифікації навчання пропонує досягти поєднання комп'ютера з резервними можливостями людини у навчанні.

Висновки з даного дослідження. У результаті короткотермінових курсів підвищення кваліфікації «в один момент» кожен викладач і весь заклад освіти стає відповідним новому світові медіатехнологій, у якому вперше виростає нове «цифрове» покоління. Курси-тренінги генерують ріст професійно-педагогічних умінь і навичок значно швидше й ефективніше будь-яких інших форм підвищення кваліфікації. Викладачі вищезазначених закладів освіти почали діяти за принципами максимально ефективної інтенсифікації навчання, відразу відчули зміни у своєму професійному світосприйманні й результатах роботи.

Перспективи подальших розвідок полягають у створенні середовища, в якому можливий запуск процесу адаптації професійно-педагогічних умінь і навичок до навантажень в інтенсивному електронному навчанні, що також розвиває готовність педагогічних працівників до самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Буркіна Н. В., Лосева Н. М. Самореалізація викладача вищого навчального закладу і дистанційне навчання. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 4 (84). С. 39–41.
2. Лебедик Л. В. Підготовка викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 425 с.
3. Лебедик Л. В. Роль майбутнього викладача вищої школи у формуванні своєї індивідуальності. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій*: зб. наук. праць. / за заг. ред. Л. В. Помиткіної, Т. В. Вашеки, О. М. Ічанської. Київ : Аграр Медіа Груп, 2018. С. 182–187.
4. Лосева Н. М. Самореалізація викладача-куратора : навч.-метод. посіб. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2004. 227 с.
5. Розробка і використання дистанційних курсів у навчальному процесі : методичні рекомендації / уклад.: Н. М. Лосева, Л. Б. Ігнатова. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2016. 88 с.
6. Стрельніков В. Ю. Досвід проведення авторських курсів у Полтавському університеті економіки і торгівлі. *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фаховий журнал. 2017. № 8 (177). С. 21–24. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/121662>
7. Стрельніков В. Ю. Проблеми готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення. *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фаховий журнал. 2018. № 3 (180). С. 5–8. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/131164>
8. Bilyk, N. Advanced training personal-courses as a way of self-designing of teacher's educational trajectory. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2018. 28 (4). P. 3–8. (Canada) ISSN 2313-7525 Orcid iD 0000-0003-2344-5347
9. Losyeva N., Termenzhy D. Distance technologies in action: E-learning in exile (the experience of Donetsk National University, Ukraine). *Educación y Sociedad*

en Red. Los desafíos de la era digital. USAL, Buenos Aires, 2016. URL: <http://p3.usal.edu.ar/index.php/supsignosead/issue/current>.

10. Losyeva N., Kyrylenko N., Kyrylenko V. Introduction of information communication technologies for the development of creative thinking in future educators in Ukraine. *Zeszyty naukowe szkoły Wyzszej Rodzin w Warszawie*. Zeszyt 16-17. Seria Pedagogiczna, Numer serii 9-10, Warszawa 2018, P. 121–140.

References

1. Burkina, N. V., & Losieva, N. M. (2010). Samorealizatsiia vykladacha vyshchoho navchalnogo zakladu i dystantsiine navchannia [Higher education teacher self-realization and distance learning]. *Komp'uter u shkoli ta sim'i [Computer at school and family]*, 4 (84), 39-41 [in Ukrainian].
2. Lebedyk, L. V. (2018). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoi shkoly do proektuvannia dydaktychnykh system v umovakh mahistratury [Preparation of high school teachers for the design of didactic systems in the magistracy]: monohrafiia*. Poltava: PUET [in Ukrainian].
3. Lebedyk, L. V. (2018). Rol maibutnogo vykladacha vyshchoi shkoly u formuvanni svoiei individualnosti [The role of the future high school teacher in shaping one's personality]. In L. V. Pomytkinoi, T. V. Vasheky, & O. M. Ichanskoi (Eds.), *Indyvidualnist u psykholohichnykh vymirakh spilnot ta profesii [Individuality in the psychological dimensions of communities and professions]: zb. nauk. prats.* (pp. 182-187). Kyiv: Ahrar Media Hrup [in Ukrainian].
4. Losyeva, N. M. (2004). *Samorealizatsiia vykladacha-kuratora [Self-realization of the teacher-curator]: navch.-metod. posib*. Donetsk: Donetskyyi nats. un-t [in Ukrainian].
5. Losyeva, N. M., & Ihnatova, L. B. (Comps.). (2016). *Rozrobka i vykorystannia dystantsiinykh kursiv u navchalnomu protsesi [Development and use of distance courses in the educational process]: metodychni rekomendatsii*. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa [in Ukrainian].
6. Strelnikov, V. Yu. (2017). Dosvid provedennia avtorskykh kursiv u Poltavskomu universyteti ekonomiky i torhivli [Experience in conducting copyright courses at Poltava University of Economics and Trade]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of the modern teacher]*, 8 (177), 21-24. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/121662> [in Ukrainian].
7. Strelnikov, V. Yu. (2018). Problemy hotovnosti maibutnogo vchytelia do samovdoskonalennia [Problems of future teacher's readiness for self-improvement]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of the modern teacher]*, 3 (180), 5-8. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/131164> [in Ukrainian].
8. Bilyk, N. Advanced training personal-courses as a way of self-designing of teacher's educational trajectory. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2018. 28 (4). P. 3–8. (Canada) ISSN 2313-7525 Orcid iD 0000-0003-2344-5347
9. Losyeva, N., & Termenzhy, D. (2016). Distance technologies in action: E-learning in exile (the experience of Donetsk National University, Ukraine). *Educación y Sociedad en Red. Los desafíos de la era digital*. USAL, Buenos Aires. Retrieved from <http://p3.usal.edu.ar/index.php/supsignosead/issue/current>.
10. Losyeva, N., Kyrylenko, N., & Kyrylenko, V. (2018). Introduction of information communication technologies for the development of creative thinking in future educators in Ukraine. *Zeszyty naukowe szkoły Wyzszej Rodzin w Warszawie*. Zeszyt 16-17. Seria Pedagogiczna, Numer serii 9-10 (pp. 121-140). Warszawa.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 28.01.2020